

Polttopisteessä kirkon jäsenyys

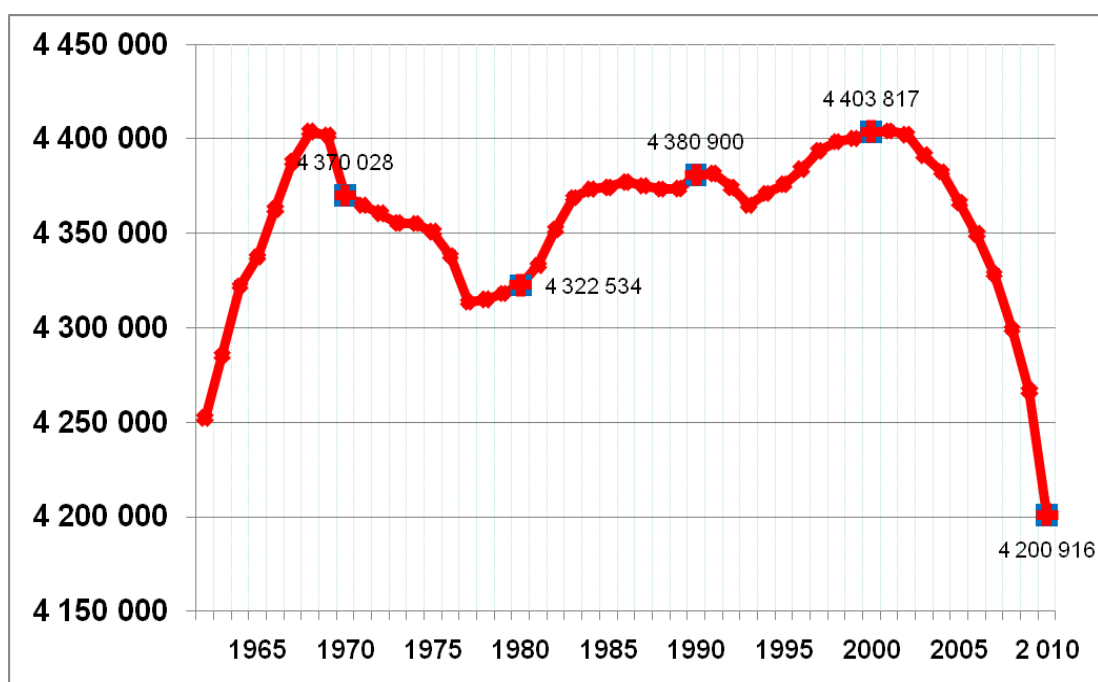
Puheenvuoro Kirkonrakentajien foorumissa 11.3.2011 Mikkelissä

1. Jäsenyyskysymyksen ajankohtaisuus

Jäsenyys on Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa mitä ajankohtaisin kysymys. Sen osoittavat hyvin havainnollisesti sekä kirkon jäsenmäärän kehitys että kirkosta eroamista ja kirkkoon liittymistä koskevat luvut.

Kirkon absoluuttisen jäsenmäärän muutosta viiden vuosikymmenen aikana voi kuvata aaltoliikkeenä. Vuonna 1960 kirkkoon kuului 4 176 539 henkilöä. Kirkon jäsenten määrä kasvoi vuosikymmenen loppuun saakka, enimmillään se oli vuonna 1968, jolloin kirkon väkiluku oli 4 403 921. Sen jälkeen tapahtui laskua siten, että alimmillaan väkiluku oli vuonna 1977, jolloin kirkkoon kuului 4 313 640 henkilöä. Sitten väkiluku kasvoi, kunnes vuonna 1992 kirkon väkiluku laski suuren kirkostaeroamismäärän johdosta. Sen jälkeen jäsenten määrä jälleen lisääntyi ja oli suurin vuonna 2001, jolloin väkiluku oli 4 404 247. Seuraavasta vuodesta 2002 alkaen kirkon väkiluku on laskenut. Vuoden 2010 lopussa kirkon väkiluku oli 4 200 916 (Suomen väkiluku 5 374 499 henkilöä).

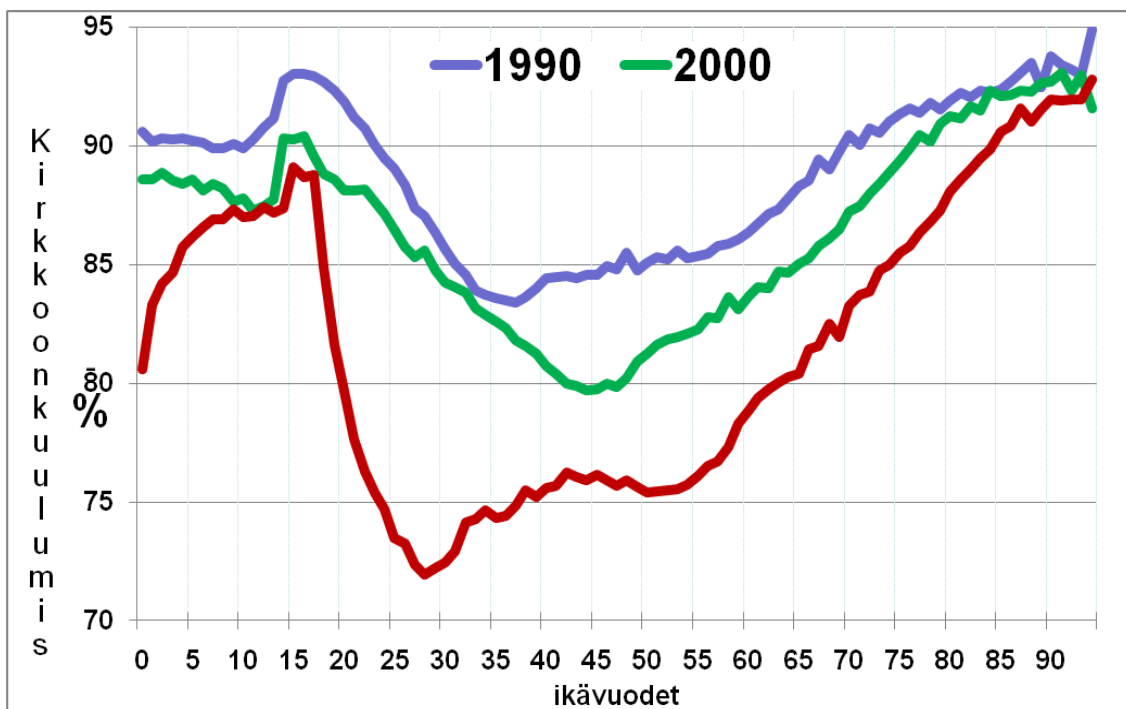
Kuvio 1. Suomen ev.-lut. kirkkoon kuuluvien määrä vuosina 1962-2010.

Kirkon jäsenyydessä demografisilla taustamuuttujilla on huomattava vaikutus. Kirkkoon kuulumisen voimakkuus vaihtelee, kun siinä otetaan huomioon eri taustatekijöitä. Tällaisia sosiaalisia taustatekijöitä ovat muun muassa sukupuoli, ikä, ammatillinen asema, poliittinen kanta ja asuinpaikka. Otan tässä yhteydessä esille ainoastaan kaksi taustamuuttujaa, iän ja asuinpaikan.

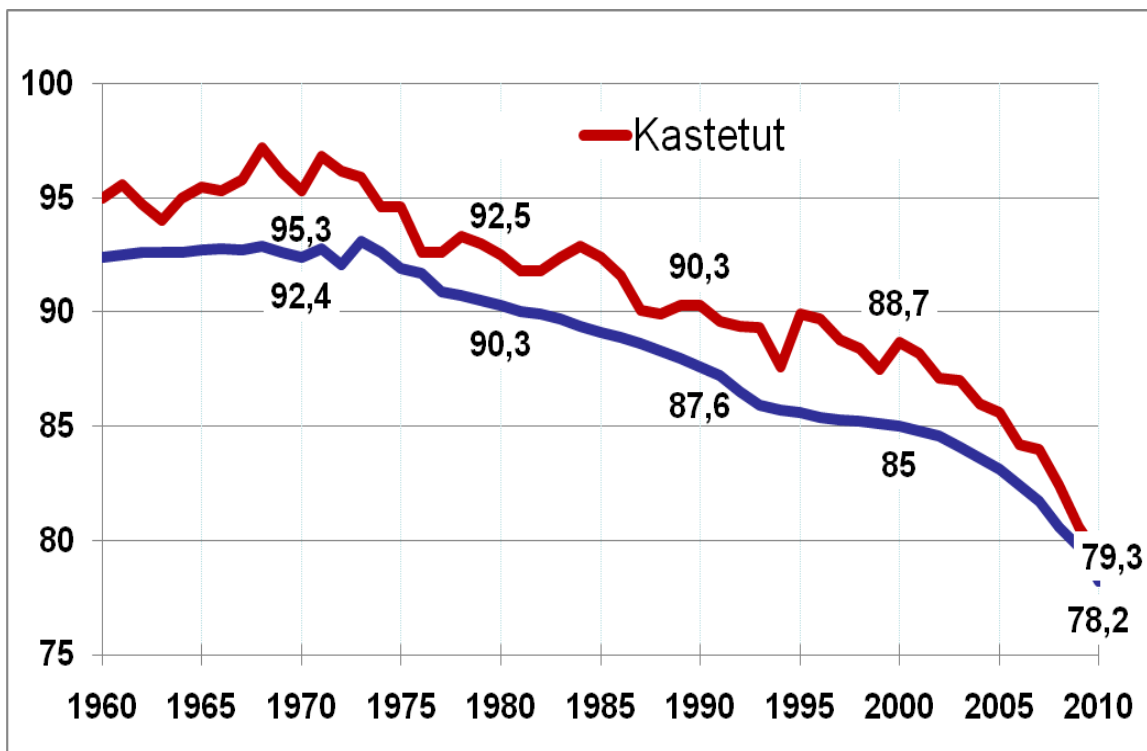
Ikäryhmien väliset erot kirkon jäsenyyteen sitoutumisessa ovat suuria ja ne ovat viime vuosikymmenillä entisestään lisääntyneet. Vielä 1960-luvulla kaikissa ikäryhmissä kirkkoon kuului vähintään 90 prosenttia (ainoa poikkeus olivat 25-44 –vuotiaat, joista kirkkoon kuului 89,4 %). Vuodesta 1970 lähtien kirkkoon kuuluvien osuus on laskenut kaikissa ikäryhmissä. Vuoteen 2000 asti lasku oli suhteellisen tasaista ja hidasta. Kirkkoon kuuluvien osuus kääntyi nopeaan laskuun 2000-luvulla. Eniten kirkkoon kuuluvia on kaikkein vanhimmissa ikäryhmissä sekä rip-pikouluikäisten ja sitä hieman vanhempien keskuudessa. Kirkkoon kuuluvien osuus ikäryhmissä on muodostanut pitkään lähes U-muotoisen käyrän, jossa pohjan muodostavat keski-ikäiset. Nyt tilanne on muuttunut siten, että alhaisin kirkkoon kuuluvien osuus on 25-30 –vuotiaissa, joista kirkkoon kuuluu alle 75 prosenttia. Aiempi U-muotoinen käyrä, jossa pohjan muodostivat keski-ikäiset, on muuttunut W-muotoiseksi niin että nuoret aikuiset muodostavat siinä pohjan. Muutos on ollut huomattavan nopea.

Kuvio 2. Kirkkoon kuuluvien osuus (%) suomalaisista ikäryhmittäin vuosina 1990, 2000 ja 2009.

Myös kastettujen lasten suhteellinen osuus kaikista syntyneistä on laskenut vuodesta 1990 lähtien ja 2000-luvulla se on ollut nopeampaa kuin koskaan aikaisemmin.

Kuvio 3. Kastettujen lasten osuus syntyneistä ja kirkkoonkuulumisprosentti vuosina 1960-2010.

Kirkkoon kuulumisessa on huomattavia alueellisia vaihteluja. Yksi tarkastelunäkökulma on kaupunki- ja maaseutuseurakuntien välinen ero. Kirkkoon kuuluvien osuus on korkeampi maaseudulla kuin kaupungeissa.

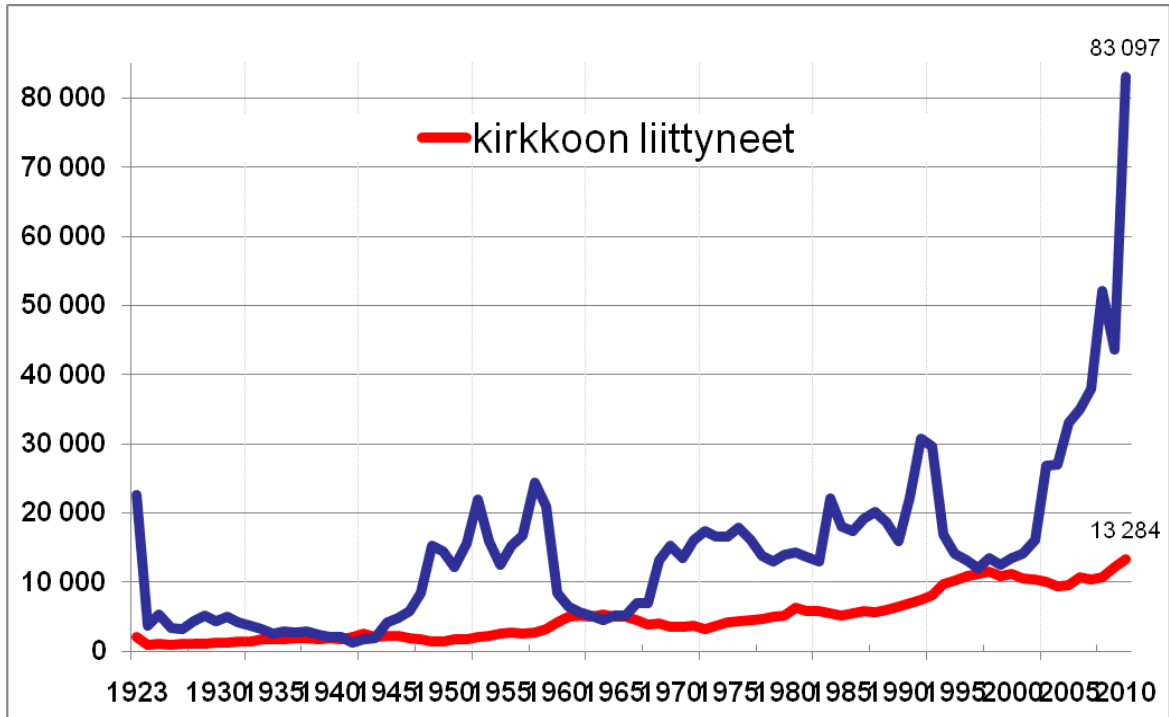
Kirkkoon kuuluvien alueellisia eroja voidaan tarkastella myös hiippakuntaakohtaisesti. Alhaisin kirkkoon kuuluvien osuus oli vuonna 2009 Helsingin hiippakunnassa, jossa 67,1 prosenttia kuului kirkkoon. Korkein kirkkoon kuuluvien osuus on Porvoon hiippakunnassa, jossa kirkkoon kuului 87 prosenttia väestöstä, sekä Oulun hiippakunnassa, jossa kirkkoon kuului 86,2 prosenttia väestöstä. Maaseudulla ja pienissä seurakunnissa on kirkon jäsenyyteen sitoutuminen vahvempaa kuin kaupungeissa ja suurissa seurakunnissa. Erityisen haasteellisia ovat suuret kaupungit ympäristökuntineen, kuten esimerkiksi pääkaupunkiseutu.

Taulukko 1. Kirkkoon kuuluvien osuus hiippakunnittain vuosina 2000 ja 2009.

	2000	2009
Turku	87,4	82,4
Tampere	84,8	79,5
Oulu	90	86,2
Mikkeli	88,8	83,8
Porvoo	91,4	87
Kuopio	86,4	82,6
Lapua	88,2	84,5
Helsinki	77,7	67,1
Espoo		76,1

Kirkon väkiluvun suhteellinen osuus koko väestöstä on jatkuvasti vähentynyt. Viisi vuosikymmentä sitten vuoden 1960 lopussa se oli 92,4 prosenttia ja vuoden 2010 lopussa 78,2 prosenttia. Vuoden 1923 uskonnonvapauslain jälkeisenä aikana on Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvien osuus Suomen väestöstä laskenut lähes 20 prosenttiyksikköä (19,9), viidessä vuosikymmenessä yli 14 prosenttiyksikköä (14,2) ja viime vuosikymmenenä lähes seitsemän prosenttiyksikköä (6,9). Kirkkoon kuulumisen lasku selittyy pitkälti sillä, että kirkosta eroavia on enemmän kuin kirkkoon liittyjiä.

Kuvio 4. Kirkosta eronneet ja kirkkoon liittyneet vuosina 1923-2010.

Kirkosta eroaminen on ollut ”vuoristoratamaista aaltoliikettä”, kirkkoon liittyminen sen sijaan eroamiseen verrattuna tasaisempaa, vähittäistä nousua. Vuonna 2010 kirkkoon liittyi ennätysmäärä ihmisiä, 13 284. Kirkosta eronneita oli 83 097, mikä on 90,4 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna ja enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Jo yksin nämä viime vuoden luvut osoittavat tämän seminaarin ajankohtaisuuden.

Seuraavassa kiinnitän huomiota kolmeen seminaarin aiheeseen liittyvään asiakokonaisuuteen: kirkkokäsitykseen, sisäiseen maallistumiseen ja jäsenstrategiaan.

2. Kirkkokäsitys ja kirkon jäsenyys

Väitöskirjassani ”Ihanne ja todellisuus. Jäsenyyteen sitoutuminen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 1960-luvulta 2000-luvulle” (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisu 108, 2010) tutkin, millaista sitoutumista kirkko odottaa jäseniltään, miten kirkon jäsenyyteen sitoutuminen toteutuu ja mitkä tekijät vaikuttavat sitoutumisen ihanteen ja todellisuuden välisessä jännitteessä. Lisäksi selvitin tarkastelujaksolla tapahtuneita muutoksia kirkon jäsenyyteen sitoutumisessa.

Tutkimukseni lähtökohtana oli se, että kirkon jäsenyys ei ole yksiulotteinen asia. Siksi tarkastelin kirkon jäsenyyteen sitoutumista kolmesta näkökulmasta. Ne olivat: 1. Sosiologinen sitoutuminen eli kirkon jäsenyyteen sitoutuminen kirkkoon kuulumisen mielessä. 2. Käytännöllinen sitoutuminen eli julkiseen ja yksityiseen uskonnonharjoittamiseen sitoutuminen. 3. Teoreettinen sitoutuminen eli kirkon uskoon ja oppiin sitoutuminen.

Yleensä jäsenyyttä pohditaan ainoastaan ensimmäisen näkökulman pohjalta. Se on luonnollista, koska se on yksinkertaisinta ja helpointa. Niin minäkin tein edellä osoittaessani tämän seminaarin ajankohtaisuutta. Kuitenkin jäsenyyden eri ulottuvuudet kuuluvat yhteen ja vaikuttavat toisiinsa. Kirkon jäsenyys on paljon syvempi ja monitahoisempi kysymys kuin ainoastaan kirkkoon kuuluminen. Siihen kuuluvat myös kirkon usko ja oppi sekä yksityinen ja julkinen uskonnonharjoitus. Tällöin tullaan väistämättä kysymyksiin siitä, miten jäsenyys toteutuu yksityisen ihmisen elämässä, mikä pitää häntä kirkon jäsenenä, mitä hän odottaa kirkoltaan, miten hän jäsentyy sen elämään ja uskoon. Yli 4,2 miljoonan jäsenen yhteisössä odotuksia ja mielipiteitä, toiveita ja tarpeita on laidasta laitaan.

Vastaavasti kirkon näkökulmasta kysymys on siitä, miten vahvistetaan jäsenen kirkkoon kuulumista, miten tuetaan hänen osallistumistaan seurakuntaelämään ja lujitetaan hänen uskoaan Jumalaan. Ongelmana laajassa enemmistökirkoissa on, että jäsenihanteesta ja sen tukemisesta ei ole yhteistä ja yksimielistä näkemystä. Kirkon jäsenyyteen sitoutumisen ihanteet nousevat kirkon dogmasta, opetuksesta, lainsäädännöstä ja toimintaa ohjaavista dokumenteista. Kuitenkin kirkosamme vallitsevat erilaiset kirkkokäsitykset painottavat jäsenyydessä eri ulottuvuuksia.

Kansankirkolliseen kirkkonäkemykseen kuuluu olennaisena suuri avoimuus. Jäsenyyden kannalta tähän avoimuuteen sisältyy mahdollisimman vähän ehtoja ja heikko jäsenyyden valvonta. Sitoutumisen näkökulmasta jäsenyyden profiili on matala; kirkko nähdään kansan kasvattajana ja halutaan, että sen yhteydessä on mahdollisimman paljon ihmisiä. Sitoutumisen ulottuvuuksista korostuu kirkkoon kuuluminen, sen sijaan kirkon toimintaan ja muuhun uskonnon harjoittamiseen sekä kirkon uskoon ja oppiin sitoutumiseen liittyvät ulottuvuudet jäävät ohuiksi.

Pietistisen kirkkokäsityksen mukaan todellisen seurakunnan ja nimikristittyjen välillä on selkeä ero. Sitoutumisen kannalta jäsenyyden profiili on korkea, sillä todelliseen seurakuntaan kuuluvat vain tunnustautuvat uskovat. Henkilökohtaisen uskon ja uskovien yhteisön merkitystä korostetaan. Kirkolla on arvoa instituutiona, joka tarjoaa puitteet uskovien joukon muodostumiselle. Sitoutumisen ulottuvuuksista painottuu ennen kaikkea uskoon ja oppiin sitoutuminen. Samoin korostuu toimintaan ja uskonnon harjoittamiseen liittyvä ulottuvuus. Sen sijaan kirkkoon kuulumisen ulottuvuus jää toissijaiseksi.

Liturgisessa seurakuntanäkemyksessä painottuu jumalanpalveluselämä. Kirkko ymmärretään pelastuksen yhteisöksi ja siksi sen hengellistä elämää ja sitä hoitavaa virkaa arvostetaan suuresti. Jäsenyyden toteutumisessa on olennaista seurakunnan jumalanpalveluselämään osallistuminen ja siten armonvälineiden yhteydessä eläminen. Sitoutumisen kannalta tämä on olennaista ja sen seurauksena jäsenyyden profiili nousee varsin korkealle. Sitoutumisen ulottuvuuksista painottuu kirkon toimintaan ja uskonnon harjoittamiseen liittyvä ulottuvuus. Myös kirkkoon kuulumisen sekä uskoon ja oppiin sitoutuminen ovat tärkeitä sitoutumisen ulottuvuuksia.

Kirkkokäsitykset vaikuttavat olennaisesti siihen, millaisena jäsenyyteen sitoutumisen odotetaan ilmenevän. Tällä on vaikutuksensa seurakuntaelämän sisältöön sekä kirkon toimintaan, suunnitteluun ja päätöksentekoon. Siksi jäsenyyttä ei voi tarkastella ainoastaan yksiulotteisena asiana.

3. Sisäinen maallistuminen ongelmana

Belgialainen uskontososiologi, professori Karel Dobbelaere on todennut, että kirkon ja uskonnollisten yhteisöjen sisäinen maallistuminen (institutionaalinen sekularisaatio) on tyyppillistä muun muassa monille perinteisille valtakirkoille. Uskonnollisten yhteisöjen transsendenttisuus on vähentynyt ja ne ovat mukautuneet yhä enemmän sekulaariin yhteiskuntaan. Tällöin selkeiden uskonnollisten käsitteiden ja lähteiden asemesta korostetaan arvoja ja etiikkaa, kuten sosiaalista oikeudenmukaisuutta, inhimillistä suhtautumista kaikkiin lähimmäisiin, yhteiskuntaluokkien välistä solidaarisuutta ja erityisen huomion kiinnittämistä syrjäytyneisiin sekä yhteisöllisyyttä.

Valtakirkot ja monet muut uskonnolliset yhteisöt ovat muuttuneet yhä enemmän tämänpuoleisuutta ja uskonnon ulkoisia vaikutuksia korostaviksi uskonnon funktion ja perinteisen uskonnollisen sanoman ja julistuksen kustannuksella. Ne ovat maallistuneet, sillä tämänpuoleiset asiat painottuvat transsendenttisten sijasta. Painopiste on siirtynyt Jumalasta ihmiseen.

Dobbelaeren arviointi johtaa kysymään, millainen kehitys Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on ollut. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen toiminnallisia painopisteitä ajatellessa ei ole vaikea huomata yhtymäkohtia Dobbelaeren mainitsemien painotusten ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon mielenkiinnon kohteiden kesken. Hänen mukaansa siis uskonnollisten käsitteiden ja lähteiden asemesta korostetaan arvoja ja etiikkaa, kuten sosiaalista oikeudenmukaisuutta, inhimillistä suhtautumista kaikkiin lähimmäisiin, yhteiskuntaluokkien välistä solidaarisuutta ja erityisen huomion kiinnittämistä syrjäytyneisiin. Meillä on viime vuosikymmenen aikana kiinnitetty huomiota köyhyyteen (työttömyys, syrjäytyminen, velkaongelmat), ympäristökysymyksiin (seurakuntien ympäristödiplomit, kirkon ilmasto-ohjelma, ekologiset kysymykset), ihmisarvoon (tasa-arvokysymykset, maahanmuuttajat ja turvapaikanhakijat) sekä yksilön identiteettiin (sukupuolivähemmistö- ja yhdenvertaisuuskysymykset).

Mitä tällainen toiminnan painopisteen muutos vaikuttaa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon itseymmärrykseen ja identiteettiin? Ainakin kolme keskeistä näkökohtaa on otettava esille.

Ensinnä on todettava, että luterilaisen uskonkäsityksen mukaan dogma ja etiikka tai usko ja rakkaus eivät ole toisensa poissulkevia asioita. Päinvastoin usko ja rakkaus kuuluvat erottamattomasti yhteen. Diakonia on uskon ja rakkauden risteyksessä. Diakonia alkaa kotiovelta sekä laajenee naapuriavuksi ja työpaikkavastuuksi. Se muotoutuu seurakunnan järjestäytyneeksi diakoniatoiminnaksi ja sosiaalieettiseksi linjauksiksi aina kansainväliseen diakoniaan asti. Myös kirkon lähetystehtävä ja diakonia limittyvät toisiinsa. Diakonia liittyy kirkon eskatologiseen ja profeettalliseen todistukseen. Olennaista on löytää oikea suhde ja tasapaino uskon ja rakkauden välillä. Dogmaa ja etiikkaa ei pidä asettaa vastakohdiksi.

Monet kasvavat kirkot ja hengelliset liikkeet ovatkin sekä hengellisesti että yhteiskunnallisesti aktiivisia. Tällaisia ovat esimerkiksi Roomassa pääpaikkaansa pitävä St. Egidion yhteisö, jossa yhdistyy syvälinen rukouselämä, jumalanpalveluselämään sitoutunut ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen tähtäävä työnäky, sekä Pyhän Klaran kirkossa toimiva Tukholman tuomiokirkko-seurakunnan kappeliseurakunta, joka painottaa työssään jalkautuvaa diakoniaa, evankelointia ja rukousta.

Toiseksi: Sisäisesti maallistuneen kirkon vaarana on identiteetin hämärtyminen. Sen seurauksena toiminnan sisältö muuttuu yleishumanistiseksi. Uskon sisällön ohentuminen johtaa kirkon toiminnan mielekkyyden etsimiseen ja perustelemiseen yleisinhimillisistä näkökohdista käsin. Me-

nettäessään ainutlaatuisen sanomansa ja voimansa, kirkko on pyrkinyt esiintymään yleisluonteisena hyvän tahdon lähettiläänä. Tällöin sen sanottavalta puuttuu uskottavuus, koska silloin kysytään, miksi kirkko on olemassa. Eivätkö esimerkiksi hyväntekeväisyysjärjestöt voisi hoitaa kirkon tehtävän? Tällaisesta yleishumanistisesta hyväntekeväisyyskirkosta tai uskonnollisesta palvelulaitoksesta on helppo erota.

Kolmanneksi on arvioitava, tarjoaako etiikkaan ja arvoihin keskittyvä kirkollinen toiminta tarttumapintaa hengelliselle kasvulle. Riittääkö se kirkon hengellistä elämää uudistaviin löytöihin? Vastaako se ihmisen hengelliseen kaipaukseen?

Monet hengelliset opettajat ovat kantaneet huolta kirkon hengellisen elämän ohentumisesta. Ruotsalainen uskontopsykologian professori Owe Wikströmin mukaan länsimaissa useimmiten tyhjät kirkkorakennukset muistuttavat jättiläismäisiä elämäkatsomuksen huvipuistoja. Niille osoitetaan ohimenevää mielenkiintoa ja niihin liittyvät symbolit ovat kauan sitten kadonneet useimpien ihmisten ajatusmaailmasta. Sisäisen maallistumisen myötä ne ovat hitaasti muuttuneet etäisen yhtenäiskulttuurin historiallisiksi muistomerkeiksi. Parhaimmillaankin ne tarjoavat vain vaimeita tunneväristyksiä. Niiden varsinainen voima ja sanoma kristillisen todellisuuskäsityksen ilmaisijana on kadonnut. Wikström väittää, että jos kirkot eivät enää tyydytä ihmisen syvimpiä tarpeita ja hengellistä kaipausta, ne ovat vain mielenkiintoista historiallista ja kulttuurista perintöä hallussaan pitäviä uskonnollisia organisaatioita. Ihminen tarvitsee apua, jotta voisi arvioida elämäänsä kristillisen uskon mittapuilla.

Myös ruotsalaisen karmeliittaisän Wilfrid Stinissenin mukaan hengellisen elämän näivettyminen on suurin kirkkoa uhkaava vaara. ”Sekä kirkon oma elämä että sen säteilyvoima maailmassa ovat sen varassa, onko sen jäsenillä henkilökohtaista hengellistä elämää.”

Sisäisesti maallistunut kirkko kärsii teologisesta heikkoudesta ja hengellisestä anemiasta. Laimennettu sanoma ei ravitse eikä vahvista jäsenyyttä uskonyhteisössä.

4. Kokonaisvaltainen jäsenstrategia

Väitöstutkimukseni paljasti sen, että kirkkoon kuulumista on pidetty Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa itsestäänselvyytenä aina viime vuosikymmeneen saakka. Ehkä nyt kannamme sen seurauksia? Jäsenyyden toteutumista on tarkasteltu aiemmissa dokumenteissa lähinnä toimintaan osallistumisen tai uskoon tunnustautumisen näkökulmasta. Kirkkoon kuulumisesta ei ole juuri oltu huolissaan. Vasta Kirkko 2000 –prosessissa 1980-luvulla tämä ulottuvuus tulee esille. Nyt 2000-luvun Läsnäolon kirkko- ja Meidän kirkko –strategioissa sekä Kirkko 2020 – tulevaisuusselonteossa jäsenyys kirkkoon kuulumisen mielessä korostuu hyvin vahvasti. Kirkon voimakkaasti muuttunut toimintaympäristö on vaikuttanut näkökulman muutokseen.

Kirkossa on havahduttu jäsenyyskysymyksen tärkeyteen. Monia hankkeita on käynnistetty jäsenyyden vahvistamiseksi. Tärkeää olisi kokonaisvaltainen jäsenstrategia, joka ottaa huomioon sekä kirkon jäsenet, kirkkoon liittyvät, kirkosta eroavat ja kirkkoon kuulumattomat. Ensimmäisessä ryhmässä kyse on jäsenpidosta, joka on ratkaisevan tärkeä. Samanaikaisesti on tarpeen ottaa hyvin vastaan ne toistakymmentätuhatta ihmistä, jotka vuosittain liittyvät kirkkoon. Dosentti Juha Kauppinen tutkimuksen mukaan kirkkoon liittyvät muodostavat tavallista vahvemmin kirkon jäsenyyteen sitoutuneen joukon. Yhtä tärkeää on pitää yhteyttä kirkosta eronneisiin ja osoittaa, etteivät he ole yhdentekeviä kirkolle. Siten paluu kirkon yhteyteen helpottuu. Unohtaa ei pidä sitä tosiasiaa, että Suomessa on lähes miljoona mihinkään uskontokuntaan kuulumatonta

ihmistä. Kirkon lähetystehtävään kuuluu kutsua heitä kirkon yhteyteen, joko palaamaan takaisin tai liittymään siihen ensimmäistä kertaa.

Kuten aiemmin olen todennut, kirkon jäsenyys on moniulotteinen asia. Siksi on pidettävä huoli siitä, että jäsenyyden eri ulottuvuudet eivät irtaudu toisistaan, kun kirkossa toimitaan jäsenyyden vahvistamiseksi. Tämä liittyy edellä esittämäni kehityskulkuun kirkon sisäisestä maallistumisesta. Tässä esitelmässä ei ole mahdollista perehtyä tähän tärkeään kysymykseen sen enempää. Viittaa seuraavassa lyhyesti väitöskirjani kolmeen aihepiiriin identiteetistä, yhteisöllisyydestä ja kontekstuaalisuudesta.

Ensinnä yhteiskunnan muuttuminen yhä eriytyneemmäksi ja mosaiikkimaisemmaksi on merkinnyt perinteisten yhteisöjen muuttamista. Ratkaiseva kysymys kirkon jäsenyyteen sitoutumisen näkökulmasta on se, pystyykö kirkko ottamaan huomioon ihmisen yksilöllisyyden menettämättä samalla yhteisöluonnettaan. Pystyykö kirkko vastaamaan odotuksiin uudenlaisesta yhteisöllisyydestä? Kirkon haasteena on kyetä yhdistämään moderni yksilöllisyys ja yhteisöllisyys. Se merkitsee sellaista yhteisöä, jossa erilaisille yksilöille on tilaa. Kirkon jäsenet eivät ole eivätkä saa olla ulkopuolisia kirkossaan. Samalla kirkon on kuitenkin säilytettävä omaleimaisuutensa yhteisönä, jotta se säilyy kirkkona.

Toiseksi erityisesti suuren enemmistökirkon kohdalla kysymys identiteetistä on olennainen. Huolenaiheena on sekä kirkon itseymmärryksen että jäsenten identiteetin hämärtyminen. Kirkolta edellytetään tällaisessa tilanteessa tietoisuutta omasta ominaislaadustaan sekä selkeää identiteettiä kirkkona. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota sekä kristilliseen kotikasvatukseen että kirkon kasvatustoimintaan. Niiden tulisi yksilöllisen kristityn identiteetin vahvistamisen ohella tukea myös yhteisöllisen identiteetin kasvua.

Kolmanneksi kirkko elää jatkuvasti kentässä, johon luo jännitteen yhtäältä uskollisuus kirkon muuttumattomalle sanomalle ja tehtävälle, toisaalta välttämätön tarve elää reaaliajassa yhteiskunnan murroksessa. Kontekstuaalisuus johtaa kirkkoa arvioimaan seurakuntaelämän, opetuksen ja toiminnan luonnetta sekä kirkon käyttämää kieltä ja kulttuurista ilmaisua. Samoin ”privaattikristillisyyttä” haastaa ennen kaikkea kirkon teologian ja opetuksen, mutta myös jumalanpalveluselämän ja suhteen kulttuurielämään. Niiden tulisi olla sellaisia, että nykyajan ihminen voi löytää kristillisestä uskosta kestäviä ja vakavasti otettavia aineksia elämänsä katsomuksensa rakentamiseen.

5. Luottamus Jumalaan

Jäsenyys on kirkon suurimpia kysymyksiä. Tähän on suhtauduttava vakavasti. Samalla on todettava, ettei kirkon ensisijainen tehtävä ole olla huolissaan jäsentensä määrästä. Jäsenmäärä on seurausta kirkon elämästä, ei toiminnan perusta. Kirkko on Meidän kirkko -strategiassaan asettanut perustehtäväksi kutsua ihmisiä armollisen Jumalan yhteyteen, tuoda elämään kestävä perusta ja rohkaista välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta. Vastuu tästä kirkon perustehtävästä haastaa kirkon ottamaan kysymyksen jäsenyydestä vakavasti. Kyse on siitä, miten kirkko huolehtii jäsenistään, ottaa todesta kirkkoon liittyvät, kantaa huolta kirkosta eroajista sekä toimii aktiivisesti kirkon jäsenmäärän lisäämiseksi.

Kirkon historia on sisältänyt huolenaiheita ja myrskyisiä aikoja ennenkin. Arkkipiispa Martti Simojoki pohti 1960-luvun puolivälissä kirkon tietä aikansa haasteiden keskellä. Hänen mukaansa toisinaan vaikuttaa siltä, että kirkon piirissä luotetaan enemmän johonkin muuhun kuin Juma-

laan. ”Esitetään protesteja, laaditaan ohjelmia, kootaan joukkoja, arvostellaan milloin suomalais-kristillisyyttä, milloin mitäkin. Mutta uutta luova voima ei kasva kritiikistä eikä ole kätkeyty ohjelmiin.”

Simojoki korosti, että kirkon voimana ja lähteenä ovat uskonnolliset näkökohdat. ”Kirkolla on jotakin sanottavaa ja annettavaa ihmisille vain mikäli puhtaasti uskonnolliset näkökohdat sen piirissä pääsevät vaikuttamaan.” Se ei hänen mukaansa merkitse vetäytymistä pois maailmasta ja sen kysymyksistä. ”Mutta ellei kirkossamme kuulu puhtaana ja selvänä Jumalan kirkas sana ja ellei yksinäisissä rukouspaikoissa käydä taisteluita, ellei keskuudessamme elä Jumalan evan-geliumin vapaaksi tekemiä ja Jumalan sanaan sidottuja ihmisiä, emme oikein osaa kohdata omaa aikaamme.”

Kirkkona emme ole ajopuu, joka vain ajelehtii uskomusten, arvostusten, arvojen ja yhteiskunnan muutoksen keskellä. Me voimme itse vaikuttaa tulevaisuuteen. Meillä on edelleen hyvät edellytykset toimia kirkon jäsenyyden vahvistamiseksi ja kutsua uusia ihmisiä jäsenyyteen. Perusta tälle tehtävälle on luottamus kaikkivaltiaaseen Jumalaan, kirkon Herraan.

Seppo Häkkinen